№ 226 Դեկտեմբերի 4 (16) 1881 Դեկտեմբերի 4 (16) № 226

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում դրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Գաւառացիներին դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւնները ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողին 2 կոպէկ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ „ՄՇԱԿ"

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐԸ

ԵԿՈՂ 1882 ԹԻՆ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կը հրատարակվի նոյն դիւրով և նոյն պրոգրամմայով։

ՊՐՈԳՐԱՄԱ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II. Առաջնորդող յօդուածներ, III. Ներքին տեսութիւն, IV. Արտաքին տեսութիւն, V. Խառն լուրեր, VI. Հեռագիրներ, VII. Ֆեյլիետոն կամ Բանասիրական, VIII. Յայտարարութիւններ։

ԼՐԱԳՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ, 10 ռուբլ է, կէս տարվան 6 ռ., իւրաքանչիւր ամսին 1 ռուբլ։ Հատով համարները 5 կոպէկ։

Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Ալէքսանդրապօլից։ Նամակ Խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գերմանիա։ Ֆրանսիա։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մշակների գրութեան առիթով։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

Նոյեմբերի 22-ին

Լրագիրներից յայտնի է, որ Ամբրոսիոս վ. Ռուբինեանը յունիս և յուլիս ամիսներում եկել էր այստեղ իր հիմնելի դպրոցի համար հանգանակութիւն անելու։ Այդ նպատակի համար հաւաքվեց 453 ռուբլ 50 կոպ. Երբ հայր-սուրբը Լրոյում գնալու եղաւ, հանգանակած գումարից 50 ռուբլ ճանապարհածախս տուին նրան. մնաց 403 ռուբլ 50 կոպ., որ պահվում էր ժողովրարների մօտ, երբ և իցէ իր նպատակին ծառայեցնելու պայմանով։ Այժմ, երբ հայր-սուրբի գնալու օրից մօտ հինգ ամիս է անցել և քաղաքը չունի մի տեղեկութիւն նրա որտեղ լինելու մասին և երբ ձայն է տարածվում ժողովրդի մէջ, թէ հայր-սուրբի ձեռքով հիմնելի բարձրագոյն դպրոցի համար թիֆլիսում կազմված յանձնաժողովը լուծվել, վերջացել է, — քաղաքիս նուիրատուների ժողովը ուշք դարձնելով այդ բանի վրա, որոշեց յիշեալ նպատակի համար ժողովված գումարի մնացորդ 403 ռուբլ 50 կոպ. որ և է տեղոյսով յանձնել տեղիս Սահականուշեան օրիորդաց ազգաբիւր դպրոցին՝ առ այժմ այն պայմանով, որ երբ Ռուբինեան 3 տարվայ ռանակոս անելը առ նուազն խիստ բարոյական յանցանք կարող է համարվել—թէ մշակը ես ունի կեանքի դառնութիւնները և ուրախութիւնները զգալու ընդունակութիւն։ Բայց և այնպէս այդ բացառութիւններն էլ ինչպէս բացառութիւններ կազմում են շատ աննշան թիւ, որը ինչպէս և իցէ չէ կարող արդարացնել մեծամասնութեան զզուելի արարմունքները։ Զզուելի եմ ասում—որովհետեւ ուրիշ կերպ չէ կարելի անուանել այն խստաբարոյ և քարասիրտ բուրժուաների արարմունքը, որոնք իրանց անձեռկան շահերի համար ճնշում հալածում են մշակին, հաւասարացնելով նրա գրութիւնը մինչեւ դարեր գերիների գրութեան հետ միայն այն պատճառով, որ նա նիւթական կախումն ունի իրանցից։

Որպէս զի չը մեղադրվեմ չափազանցութեան մէջ, շատ եմ առաջ բերել չոր փաստեր, որոնք ամեն փիլիսոփայութիւնից աւելի կարող են հաստատել իմ խօսքերը։ Այդ փաստերի մասին անհրաժեշտ է կրկին անգամ դառնալ զէպի գործարարները։

Առաջին աչքի ընկնող անխղճութիւնը այստեղ, գործարանատերերի կողմից այն է, որ նրանք չեն որոշում բանւորների գործելու ժամանակը կամ լաւն ասած որոշում են օրական շատ երկար միջոց։ Շատ քիչ գործարանատերեր կան, որոնք իրանց մշակներին բանեցնում են օրական 12—13 ժամ. իսկ մեծամասնութիւնը բանացնում է նրանց օրական 16—17, շատ ժամանակ 19—21 ժամ։ Մանր գործարաններում, ուր նրանց տերերը իրանց շահի համար օրական փոքրանց մի անգամ, երկու. կամ երեք անգամ խանակ մի անգամ, երկու. մշակները առաւօտեան 3 են ֆօսոգէն քաշում—մշակները առաւօտեան 3 ժամից սկսած շարունակ մինչեւ երեկոյեան 10—11—12 ժամը գործում են այն էլ անդադար, իսկ եթէ պատահում է, որ մշակները փոքր ինչ այդ միջոցում անջատվում են գործից, այդ լինում է կէսօրվայ ժամանակին. մի քանի րոպէ այն էլ ի հարկէ հաց ուտելու համար, բայց չատ անգամ էլ, երբ գործը սարսղական է, մշակները հացը ուտում են գործելով։ Օրական 19—21 ժամ շարունակ գործել այն էլ ֆիզիքապէս, այդ ոչ միայն կարող է մարդու առողջութեան վնասել, այլ և չատ կարճ միջոցում նրան գերեզմանի խորքը տանել և հէնց այդպէս էլ պատահում է իսկզբ մշակների համար։ Եթէ մենք ունենայինք ճիշտ ստատիստիկական տեղեկութիւններ, կարող էինք լսնալ թէ տարեկան Բաքուի գործարաններում բանող մշակների ինչ հանգին պրոցէնտ է անհետանում աշխարհի երեսից, մի կողմ թողնելով գեռ հիւանդացողների թիւը, որը համեմատաբար չատ և չատ պէսք է լինի։ Դու, ընթերցող, հանգիստ թէ կարողանաս ինձ ցոյց տալ մի հատ մշակ, որը այսօրեղից իր հայրենիքը վերադառնալու ժամանակ տանէր իր հետ այն առողջութիւնը, որ նա ունեցել է գործարան մտնելու առաջին օրը։ Պէսք է ի նկատի ունեցած և այն հանգամանքը, որ նաւթային գործարաններում բանող մշակների գործը համեմատաբար վտանգաւոր և չատ ծանր է, քան թէ մի ուրիշ ֆիզիկական աշխատանք։ Թէ ինչումն է կայանում այստեղ մշակների գործը և նրա ծանրութիւնը ու վտանգաւորութիւնը—ես այդ մասին մանրամասնութիւնները առ այժմ յետաձգելով մի ուրիշ ընդարձակ յօդուածի—առաջ կը բերեմ նրանց գլխաւոր կէտերից մի քանիսը։ Մշակի առաջին գործն է, երբ նա առաւօտեան կամ երեկ ժամեայ քնից զարթնում է, նաւթային կաթսաները սե նաւթով լցցնելը, տեղափոխելով նրան ամբարից ձեռաքցիր նաւսօի միջոցով։ Այդ գործը տեւում է 1-ից մինչեւ $2^1/_2$ ժամ նայելով կաթսայի մեծութեան. եթէ կաթսան տեղաւորում է իր մէջ 500 պուդ նաւթ, մշակին հարկաւոր է առ նուազն 2 ժամ չարունակ պտտացնել երկու կամ մի ձեռով նասոսի կռնակը (ручка) մինչեւ կաթսայի բոլորովին լցվելը։ Այդ առաջին երկու ժամը մշակը գործում է անհանգիստ և միշտ միատեսակ դիրքում, այն է ոտի կանգնած և մէջքից կռացած։ Սրանից առաջանում է նրա համար, արեան կանգնումն, որի հետեւանքն է մէջքացաւ, գլխացաւ և այլն։ Մի քանի մանր գործարաններում, ուր նրանց տերերի ժլատութեան պատճառով չը կան նասոսներ, մշակները նաւթը ամբարից տեղափոխում են կաթսաները երկաթի դոյլերով (ведро) կամ բարդաղ ասված կաւից չլնած մի տեսակ հասարակ անօթներով։ Այդ միջոցը ի հարկէ առաւել դժուարացնում է մշակի գործը—որովհետեւ եթէ կաթսան ամենապակաս 200 վեդրօ տեղաւորում է, նա այդքան անգամ կռանում ու բարձրանում է։ Պատահում է, որ մշակի ձեռից բարդաղը յանկարծ դուրս է պրծնում ու ընկնելով նրա ոտը կամ ձեռը ջարդում է, այդ ժամանակ նա մնացում է ոչ թէ իր ցաւի, այլ նրա մասին թէ ինչ պիտի պատասխանէ իր տիրոջ առաջ, իսկ վերջինը սովորաբար մի քանի յիշոցներից յետոյ բարդաղի և նրա մէջից ցրված նաւթի գինը դուրս է բերում մշակի ռոճիկից։

Մշակի երկրորդ գործն է՝ հարից ջուր դուրս քաշելը։ Այդ գործը մի և նոյն է ինչ առաջինը։

Երրորդ գործն է՝ արդէն եփ եկած նաւթը կաթսաներից չաների մէջ տեղափոխելը։ Այդ գործը նոյնպէս ինչպէս առաջինը կատարվում է նասոսով կամ վեդրներով։ Այստեղ պէսք է նը կատած որ կաթսաները չաներից բաւական ստորածութեամբ հեռու են և չատ անգամ մշակը նաւթը վեդրներով տանելու ժամանակ ճանապարհ է անում մինչեւ 20 ֆութ։ Ինչպէս գիտենք, մշակը ամենքից ստորին աստիճանի մարդ է։ Նրան ոչ ոք չի ասում՝ ինչ ես դու, ինչ ազգի ես դու, ինչ հաւատի ես դու, ինչ գիտնականի ես դու, ինչ գրագէտ ես դու, ինչ հարուստ ես դու, ինչ ազնուական ես դու, ինչ ազգասէր ես դու, ինչ հայրենասէր ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր հայր ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր հովիւ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցիչ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալի տեղակալ ես դու, ինչ ազգի հոգեւոր ուսուցչապետի տեղակալ